

PÁTKAI ZSOLT

2014 őszeének időjárása

Atavalyi ős első két hónapjában előfordultak szélsőségesnek, extrémnek nevezhető események, novemberre azonban valamelyest megnyugodott az időjárás. Folytatva a nyári sorozatot, ismét a nagy csapadékkal járó helyzetek okozták a legtöbb kihívást. A továbbiakban részletesen ismertetjük az elmúlt évszak jellemző időjárási helyzeteit, eseményeit.

Szeptember

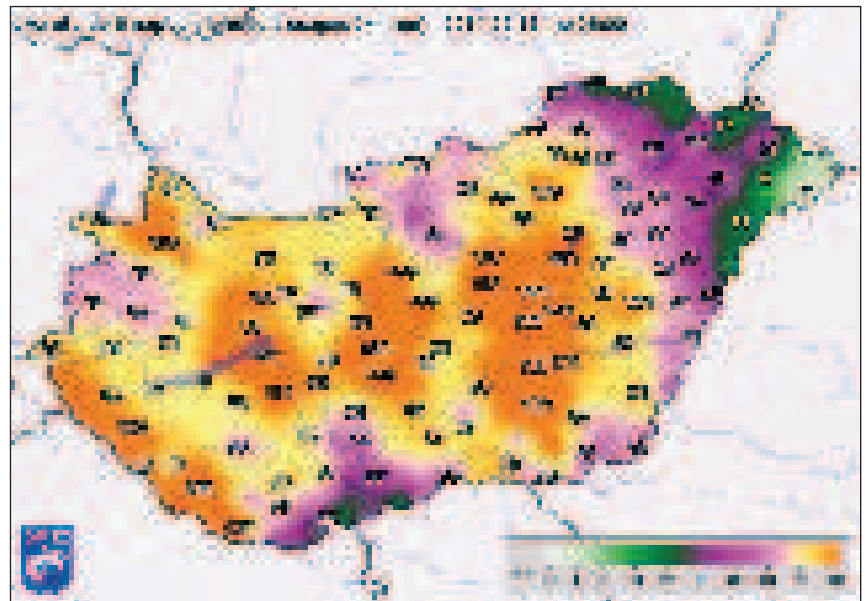
Nyáriás jellegű időjárással kezdődött a hónap, s ez az első 8–10 nap során többé-kevésbé folytatódott is. Ugyanakkor az első néhány napban a Dunántúlon kevésbé volt jellemző a nyáriás idő, hiszen a hőmérséklet csúcserőke még a 20 fokot sem érte el, ráadásul több helyen esett kiadós mennyiségű eső, zivatarok is előfordultak (pl. szeptember 1. Tát 63, Vérteskethely 58, Zsámbék és Tatahánya 55 mm, szeptember 3. Homokszentgyörgy 56 mm). Szeptember 3-án nagy volt a hőmérsékleti különbség a nyugati és keleti területek között. Miközben Sopronban csupán 18 fokig „melegedett” fel a levegő, ugyanakkor Sarkad közelében 32,1 °C-ot mértek, ami egyben a hónap legmagasabb hőmérséklete is. Ezt követően az éles kontraszt megszűnt, a csúshőmérséklet országsszerte egységesen 25 fok körül, később kissé a felett alakult.

A hónap, s kétségkívül az ős legmarkánsabb időjárási eseménye a szeptember 10–15. között bekövetkezett jelentős csapadékhullás volt. A csapadékot okozó ciklon Olaszország térségében erősödött meg, innen származott a nagyon magas nedves-tartalmú levegő is. Mivel Észak-, illetve Kelet-Európa térségében is anticiklonok helyezkedtek el, a ciklon kelet felé való mozgása megszűnt, egészen addig örvénylett térségünkben, míg öt nap elteltével fel nem oszlott. A ciklonban emelkedő meleg, nedves levegő kiadós esőzéseket okozott. Először a Dél-Dunántúlon hullott extrém mennyiségű csapadék (pl. Sellye 64 mm), 11-én már a Dunántúl középső és északi részében zuhogott az eső (pl. Fehérvárcsurgó 64 mm). Később az intenzív csapadékrendszerek megjelentek az Alföldön is. A csapadék zömét a zivatarokhoz kapcsolódó intenzív záporok adták. Ebben az időszakban a legnagyobb 24 órás csapadékösszeget Dabas tartja 71

mm-rel (szeptember 14.). A csapadékos periódus során a hatnapos csapadékösszeg sok helyen meghaladta a 100 mm-t, sőt a kislalföldi Hanságligeten 153, az alföldi Derekegyházán 140, Siófokon pedig 133 mm-t mértek (1. ábra). A csapadék összege ezen időszak során országos átlagban 77 mm-re tehető, ugyanakkor szeptember hónap átlagos csapadékösszege 47 mm. Tehát alig egy hét alatt a havi csapadék több mint másfélszerese hullott. Bár sokféle volt rengeteg eső, érdemes megemlíteni, hogy a Szamosköz térsége kimaradt a csa-

az időszakhoz köthető az első fagy megjelenése, igaz csupán egy napon (szeptember 24.) és egy mérőállomáson (Zabar, -0,8 °C) fordult elő.

A hónap végéig tartó időszakban élénk nyugatias áramlás jellemezte Közép-Európa térségét, néhány hidegfront is elérte hazánkat. Ennek következtében a hőmérséklet lényegesen nem emelkedett – igaz, további lehűlés sem következett be. Szeptember jóval csapadékosabbnak adódott az átlagnál. Csupán Szabolcs-Szatmár-Bereg, illetve Borsod-Abaúj-Zemplén megye te-

1. ábra. A 6 napos csapadékösszeg országos eloszlása a 2014. szeptember 10–15-éi közötti időszakra vonatkozóan

padékhullásból, ott csupán 1–2 mm esett.

A következő 4–5 nap az Észak-Európa fölött kialakult anticiklon déli peremén elhelyezkedve csapadékmentes, napos, kora őszi időjárással telt, a hőmérséklet maximuma jellemzően 20 és 25 fok között változott. A nyugodt időnek egy gyors mozgású hidegfront vetett véget, amely mögött sarkvidéki eredetű levegő tört előre. A front hazánkat 22-én érte el, a közép-hőmérséklet országos átlaga 3 nap alatt 9 fokot csökkent. Ez volt az ős legerőteljesebb lehűlésével járó hidegfrontja. A Dunántúl nyugati, délnyugati megyéit 15–45 mm eső áztatta, amely jellemzően zivatarral kísért záporokból hullott. Szintén ehhez

rületén hullott az átlagosnál kevesebb eső, ugyanakkor a Duna és a Tisza mentén voltak olyan területek is, ahol a sokévi átlag három-négyszeresét regisztrálták. A legtöbb eső mégsem arrafelé, hanem a Somogy megyei Homokszentgyörgyön esett (242 mm), ott azonban a sokévi átlag is magasabb.

Október

Az ős második hónapja első szűk dekádjában folytatódott az átlagoshoz közeli hőmérsékletű időjárás. Ez 20 fok körüli maximumot, kevéssel 10 fok alatti minimumot jelentett. Ekkor légköri frontok nem

vonultak át térségünk fölött, sőt északra, északnyugatra egy magasnyomású zóna helyezkedett el. Október 6-án változott meg az időjárási helyzet; először Izland, később a Brit-szigetek térségében megerősödött a ciklontevékenység. A ciklon messze délre lenyúló frontzónája mentén egyre melegebb levegő áramlott a kontinens, köztük hazánk fölé is. Ez a hatás Magyarországon 8-ától volt érezhető, a középhőmérséklet több fokkal az átlag fölött stabilizálódott, bő 10 napon keresztül. Az időszak, s egyben október legmagasabb hőmérsékletét 10-én Sátorhelyen regisztrálták (28,0 °C). Országos átlagban ugyanakkor nem ez a nap volt a legmelegebb, hanem 14-e, ekkor a középhőmérséklet 17,7 fok volt, ami 5,5 fokkal haladta meg az 1981–2010-es időszak átlagát. Ezt követően kissé változékonyságra fordult az idő, több lett a felhő, főként a déli megyékben néhány mm eső is előfordult.

Gyökeres változást hozott az időjárás alakulásában az október 20-án Izlandtól délre kialakuló ciklon. Ez a légörvény két-három nap alatt intenzíven fejlődött és Közép-Európa térsége fölé helyeződött át. Mögötte sarkvidéki eredetű levegő árasztotta el a területet. A front 22-ére virradó éjszaka érte el hazánkat. A front előtt kiadós esőzések voltak, a Dunántúlon nagy területen hullott 30–50 mm csapadék, sőt Zalaegerszegen 72, Sümegyen pedig 85 mm-t mértek. A hidegfront betörését hirtelen feltámadó, viharos, sőt erősen viharossá fokozódó északnyugati szél jelezte. A legerősebb széllelkések a Dunántúlon 80–100 km/h között alakultak. Ahogy azonban a front elérte a még csapadékmentes, szárazabb levegőjű Bács-Kiskun megyét, tovább erősödött a vihar, a szerb határ közelében fekvő Katymáron közel 120 km/h-s széllelkést okozva. Ezt a frontátvonulást az teszi különlegessé, hogy gyors mozgású hidegfrontok előtt rendszerint nem tud kialakulni nagy területen kiadós csapadékot adó felhőzet, ebben az esetben viszont erős intenzitással szakadt az eső több órán keresztül. A front hullámot vetett térségünkben, így a következő két napban is előfordult kiadós csapadék: 22-én északkeleten, 23-án pedig a déli megyékben esett újabb több tíz mm eső.

A ciklon feloszlását követően a hónap végéig először északias, majd egy anticiklon peremén keleties áramlással érkezett a hideg, igen száraz levegő a Kárpát-medencébe. Így október végén a középhőmérséklet már kevéssel az átlag alatt alakult. Ehhez az időszakhoz köthető a hónap legalacsonyabb hőmérséklete is (Nyírlugos, -6,8 °C, október 28.). A legtöbb csapadék októberben a Somogy megyében fekvő Babócsán (153 mm), a legkevesebb pedig Szentgotthárd közelében (24 mm) hullott. A hónap átlaghőmérséklete 1,5 fokkal haladta meg az 1981–2010-es időszakét.

November

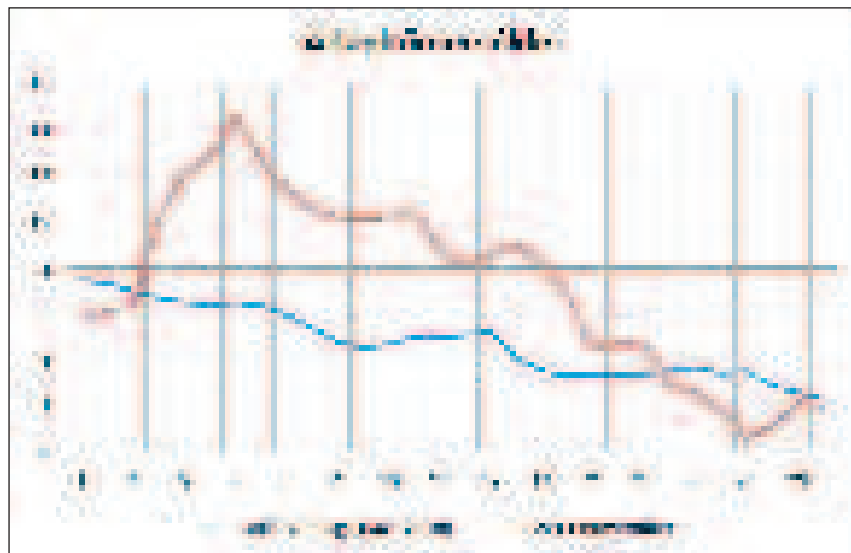
Anticiklon centrum volt november első két-három napjának a makroszinoptikus jellemzője. Kicsivel később a magasnyomás keletebbre helyeződött át, így hazánk a Nyugat-Európa felett húzódó lassú mozgású frontrendszer előoldali áramlási rendszerébe került. A hőmérséklet emelkedése 4-én már érezhető volt, a maximum ekkor már meghaladta a 15 fokot. Később még tovább melegedett az idő, 7-én az Alföldön 20 fok fölé kúszott a hőmérséklet, sőt Fülöpházán 24,6 °C került regisztrálásra, amely egyben a hónap legmagasabb hőmérséklete.

Ugyanebben az időszakban két országgal nyugatabbra extrém időjárás tombolt. Az a hullámzó frontzóna, amely hazánk fölé meleg, többnyire száraz levegőt szállított, Észak-Olaszország fölé az évszakhoz képest igen magas nedvességtartal-

dékos idő volt, területi átlagban mintegy 5–20 mm eső esett.

A hónap második felében megerősödött Kelet-Európa térségében egy anticiklon, ami a hónap végéig meghatározója is maradt időjárásunknak. A magasnyomás területét egyre zordabb hideg levegő töltötte ki, de a Kárpátok vonulatai megvédték a jelentős hidegbetörésektől. Mindazonáltal a hőmérséklet lassanként hazánkban is csökkent, s a hónap utolsó napjaiban már a sokévi átlag körül alakult. Különösen az Alföld északkeleti részében voltak hidegek a hajnalok, erős fagy is előfordult, november 24-én Nyírlugoson -6,5 °C-ig csökkent a hőmérséklet, ami Kékestető adatait leszámítva a hónap legalacsonyabb értéke is egyben.

November, főként a megelőző két hónap, és a nyár tükrében száraznak mondható. A Körösök vidékét leszámítva (40–50 mm, Körösújfalú 54 mm) kevesebb csapadék hullott, mint a sokéves átlag – ez

2. ábra. 2014 novemberének átlaghőmérsékleti görbéje a sokévi átlag tükrében

mú, szubtrópusi eredetű légtömegeket vitt. Az erőteljes, ráadásul szinte teljesen egy helyben álló ún. meleg, nedves szállítószalag hosszú napokon keresztül okozott pusztító esőzéseket és árvizeket Genova térségében és az Alpok déli lejtői mentén. Liguria tartományban volt olyan nap, amelyen 350 mm csapadék hullott. Az ezt követő mintegy két hetes rendkívül csapadékos időszak során a tartomány két mérőállomásán is meghaladta a csapadékoszeg a 800 mm-t, ami összehasonlításképp Szeged másfél éves átlagos csapadékaának felel meg!

Az Észak-Olaszország fölötti heves esőzéseket okozó első frontzóna szinte alig gyakorolt hatást hazánk időjárására. Ugyanakkor a második csapadéközóna jóval legyengülve, de nálunk is éreztette jelenlétét: november 16–18. között csapa-

kevesebb, mint 35–40 mm-t jelent, sőt az Északkelet-Alföldön, valamint az Északkelet-középhegység keleti felében kevesebb, mint 10 mm esett. A hónap közepi hosszú meleg periódus végett a hónap középhőmérséklete 2,6 °C-kal haladta meg az 1981–2010-es időszak átlagát, tehát jelentősen melegebbnek adódott (2. ábra).

Összefoglalásként az ószról elmondható, hogy egyszerre volt melegebb (+1,6 °C) és csapadékosabb is (140%-kal), mint az 1981–2010 közötti átlagérték. Mindazonáltal a csapadék mennyisége nagy térbeli változékonyságot mutatott. A legkevesebb Kelebián (94 mm), míg a legtöbb Homokszentgyörgyön (424 mm) hullott. Borsod-Abaúj-Zemplén megye kivételével mindenütt az átlagnál több esett, sőt Szentesen az évszakos átlag 2,5-szeresét regisztrálták.